

NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIDIREKTORAT (NVE)
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO

Trondheim, 27.03.2026

Deres ref.: 5cda6661-08ba-4710-aa51-78a7c2cd3b2e Vår ref. (bes oppgitt ved svar): 2025/16614

Saksbehandler:
Jarl Koksвик

Høring av søknad om et tredje aggregat (A3) i Alta kraftverk - Miljødirektoratets vurdering

Vi viser til høringsbrev av 12.12.2025 angående Statkrafts søknad om et nytt aggregat i Alta kraftverk (A3). Saken har høringsfrist 31.3.2026.

Bakgrunn

Alta kraftverk (Savtso kraftverk) fikk konsesjon i 1979 (kgl. res. av 15. juni 1979) og ble satt i drift i 1987. Anlegget utnytter et fall på 185 m fra inntaksmagasinet Virdnejávri til utløpet av kraftverket som ligger øverst på anadrom strekning, ca. 2,1 km nedstrøms dammen. Kraftverket har en installert effekt på 153 MW, fordelt på to Francisturbiner på henholdsvis 102 MW og 51 MW. Slukeevnen er på 66 m³/s (102 MW) og 33 m³/s (51 MW), dvs. totalt 99 m³/s. Kraftverket har en forbislippingsventil på 33 m³/s og har to inntak som gjør at man kan tappe vann fra ulikt dyp og med ulik temperatur. Gjennomsnittlig årsproduksjon er på 760 GWh.

Da konsesjon ble gitt ble det satt et midlertidig manøvreringsreglement for Alta kraftverk. Dette ble revidert og videreført flere ganger inntil det endelige reglementet ble fastsatt i 2010. Reglementet er detaljert, og setter rammer for disponeringen av magasinet, vannføringen nedstrøms kraftverket, samt hvilket inntak som skal benyttes ulike deler av året. Reglementet er i stor grad satt for på best mulig måte å kunne hensynta laksebestanden i vassdraget, hvor blant annet islegging om vinteren har stått sentralt.

Det detaljerte manøvreringsreglementet gjør, ifølge Statkraft, at kraftverket i praksis driftes som et elvekraftverk hvor driftsvannføringen i store deler av året tilsvarer tilsiget. Når tilsiget overstiger kraftverkets slukeevne (99 m³/s) tappes det overskytende vannet forbi dammen gjennom forbislippingsventilen, eller gjennom to flomtunneler om magasinet er fullt. Slike episoder skjer normalt på vår, sommer og høst. Ifølge Statkraft er flomtapet beregnet å utgjøre 200–400 GWh/år.

Statkraft søker nå å nyttiggjøre større deler av flomvannføringen til produksjon i Alta kraftverk. Kraftstasjonen er allerede klargjort for et tredje aggregat. Da konsesjon ble gitt var overføringskapasiteten på nettet ikke tilstrekkelig for nok et aggregat, men gjennom Statnetts nye 420 kV linje fra Balsfjord via Alta til Skaidi, er denne nettkapasiteten nå tilgjengeliggjort.

Prosjektet er å betrakte som et O/U-prosjekt. Det nye aggregatet (A3) vil ha en installert effekt på 120 MW. Slukeevnen økes fra 99 m³/s til 177 m³/s. I tillegg planlegges det å installere en ny omløpsventil på 18 m³/s. Dette vil øke den samlede kapasiteten på forbislipping fra dagens 33 m³/s til 51 m³/s. Ifølge søknaden vil det nye kontrollanlegget også programmeres slik at alle tre aggregatene skal kunne gå til tomgangskjøring ved ev. utfall, i stedet for stopp som i dag. Dersom et aggregat stopper og de to øvrige går til tomgang, vil dette også kunne bidra med forbislippingskapasitet (ca. 8 m³/s ved tomgang på ett lite og ett stort aggregat). Ventilen vil også designes slik at den vil få samme endringshastighet på vannføring som aggregatet (A3). Ifølge Statkraft kan dette benyttes til å stabilisere strømmettet om mer uregulerbar kraft kobles til, uten at det vil endre vannføringa i elva nedstrøms.

En installasjon av A3 vil øke produksjonen i Alta kraftverk med 130 GWh. Tiltaket vil ikke medføre endring av tapping på vinteren. Den økte produksjonen vil komme på vår, sommer og høst.

SWECO har gjennomført konsekvensutredninger for vassdraget ved en eventuell realisering av A3¹. De har konkludert med at tiltaket vil gi ubetydelig påvirkning på laksens økologiske funksjonsområder. De begrunner dette bl.a. i at modellering av arealreduksjon ved utfall vil bli noe mindre enn ved dagens situasjon. Risikoen for stranding av ungfisk og tørrlegging av gytegroper vurderes dermed som uendret eller noe redusert.

Det har vært målt forhøyede verdier av gassovermetning på anadrom strekning i Alta, opptil 130%, som ligger over det nivået som kan være potensielt skadelig (110%). Det er imidlertid ikke funnet sammenheng mellom kraftverksdrift og overmetning. Høye verdier er knyttet til flomsituasjoner når det tappes fra dammen eller via omløp. Det er uklart om gassovermetningen er en følge av tappeanleggene eller oppstår i selve juvet nedstrøms dammen. SWECO viser til at med A3 så vil mer vann gå gjennom kraftverket i stedet for gjennom gjelet, noe som kan redusere risikoen for gassovermetning.

Når det gjelder temperatur og islegging vil økt bruk av omløpsventilen til å stabilisere nettet kunne gi en marginal økning i temperaturen nedstrøms. Dette skyldes at når energien i vannet drepes gjennom perforerte stålplater, vil trykenergien kunne gå over til varme. Dette vil primært kunne skje vår, sommer og høst, men bruk av ventilen kan heller ikke helt utelukkes på vinteren. SWECO mener at dette potensielt vil kunne påvirke isleggingen på en kortere strekning øverst i Sautso, men konkluderer med at det ikke vil påvirke laksen i Sautso nevneverdig. Dette fordi de mener at det ikke er påvist noen sammenheng mellom økt islegging og produksjonen av laksunger i Sautso og at det er andre faktorer som er like avgjørende for lakseproduksjonen.

Videre viser SWECO etter målinger i barmarksesongen i 2024 at det er begrensede temperaturforskjeller mellom vannlagene i inntaksmagasinet. Beregnet maksimal temperaturøkning nedstrøms kraftverket ved A3 vil være ca. 0,23 grader. Dette baserer seg imidlertid kun på et års målinger.

¹ SWECO, 2025. Fagrapport vannmiljø. Utvidelse av Alta kraftverk: En konsekvensutredning. 26 s.

SWECO konkluderer med at økt slukeevne og etablering av ny omløpsventil vil gi ubetydelig påvirkning på temperatur, laks og annet akvatisk miljø i elva nedstrøms kraftverket. Risikoen for negative effekter på gyting, oppvekst og overlevelse er derfor vurdert som svært liten.

Miljødirektoratets vurdering

Miljødirektoratet stiller seg i utgangspunktet positiv til prosjekter som bidrar til betydelig økt produksjon av fornybar energi, spesielt i vassdragsområder som allerede er utnyttet til kraftproduksjon (O/U-prosjekter), og som krever lite ytterligere naturinngrep og samtidig øker ressursutnyttelsen. Dette må imidlertid vurderes mot kjente miljøskadevirkninger av den allerede eksisterende utbyggingen (samlet belastning), eventuelle nye skadevirkninger ved nye planer, samt mulighetene for å redusere skadevirkninger i forbindelse med en ny utbygging, med sikte på vinn-vinn løsninger for energiproduksjon og naturmiljø.

Miljødirektoratet vurderer at hensynet til villaksen er det viktigste temaet i saken og vår vurdering har derfor fokus på dette.

Altavassdraget er et av Norges viktigste laksevassdrag med en storvokst laksestamme og betydelige tradisjoner knyttet til fiske. Vassdraget er derfor av Stortinget utnevnt som nasjonalt laksevassdrag, jf. St.prp. 32 (2006-2007). Formålet med ordningen er å gi viktige laksebestander en særlig beskyttelse mot framtidige inngrep. Ordningen bygger på den grunnleggende forutsetningen om at summen av endringer i aktivitetene i vassdragene over tid ikke skal medføre økt, men snarere redusert risiko for villaksen. For å sikre dette har ordningen et eget beskyttelsesregime (tabell 6.1 i St.prp.nr. 32 (2006-2007) *Om vern av villaksen og ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag*). Regimet åpner for etablering av nye tiltak dersom disse ikke medfører økt risiko for de laksebestandene som skal beskyttes. Når det gjelder vassdragsregulering, heter det at: «*Tiltaket kan ikke gjennomføres når det fører til endring av naturlig vannføring, vanntemperatur, vannkvalitet eller vandringsforhold på lakseførende strekning som er av nevneverdig negativ betydning for laksen.*»

Kunnskapsgrunnlaget om effektene av utbyggingen av Alta kraftverk er svært godt. Det har vært gjennomført omfattende fiskebiologiske undersøkelser i vassdraget siden 1981 og hvor formålet bl.a. har vært å dokumentere eventuelle endringer i laksebestanden og beskrive årsakene.

Langtidsundersøkelsene har vist at laksebestanden øverst på lakseførende strekning (Sautso) er negativt påvirket av reguleringen. De påfølgende årene etter utbygging ble ungfiskbestanden kraftig redusert – om lag 80 % reduksjon sammenlignet med før regulering². Dette medførte at også bestanden av voksenlaks i Sautso etter hvert fikk en negativ utvikling i samme størrelsesorden (reduksjon på ca. 70 %). De første årene etter regulering var nedgangen i ungfiskbestanden trolig et resultat av flere faktorer knyttet til selve byggingen av anlegget (dam og kraftverk), samt den tidlige driften av kraftverket (bl.a. stranding som følge av hurtige vannstandsendringer mm). Etter at man tok tak i disse forholdene (1990 -tallet) ble det en betydelig forbedring. Fra midten av 1990-tallet innførte

² Ugedal, O., Næsje, T.F., Saksgård, L.M., Saksgård, R. & Thorstad, E.B. 2021. Fiskebiologiske undersøkelser i Altaelva. Samlerapport for 2016-2020. – NINA Rapport 2018. Norsk institutt for naturforskning Etter at man tok tak i disse forholdene (1990 -tallet) ble det en betydelig forbedring med tanke på slike uheldige episoder.

man fang – og slipp fiske i Sautso som følge av en fåtallig gytebestand. Dette ga økt gyting og en positiv effekt på tettheten av ungfisk. Undersøkelsene som ble gjennomført utover på 2000-tallet viste imidlertid at den positive utviklingen i Sautso ikke vedvarte og etter hvert stoppet opp.

Utbyggingas påvirkning på temperatur og isforholdene i Sautso har vært antatt å være en viktig årsak til den vedvarende redusert ungfiskproduksjon i denne delen av vassdraget. Dette var også utgangspunktet for det endelige manøvreringsreglementet som trådte i kraft i 2010.

Den foreliggende søknaden om installasjon av A3 må vurderes med tanke på om den kan medføre ytterligere negative effekter på villaksen.

Kraftverksutløpet til Alta kraftverk ligger øverst på naturlig anadrom strekning. Formålet med A3 er å utnytte en større del av flomvannføringen til produksjon i kraftverket. For anadrom strekning vil dette medføre at en større del av vannet, særlig i perioder med høy vannføring vil komme gjennom kraftverket, framfor i juvet. Miljødirektoratet registrerer at vannføringen på anadrom strekning imidlertid ikke i vesentlig grad vil bli endret.

Videre skriver Statkraft i søknaden at manøvreringsreglementet ikke vil bli søkt endret. Dette innebærer at kraftverket også framover i stor grad vil være tilsigstyrt og ikke gjenstand for hyppig effektkjøring. Miljødirektoratet anser dette som et svært viktig forhold med tanke på å unngå framtidige uheldige effekter på fisken.

Den nye forblippingsventilen er videre beskrevet til å kunne kompensere vannføringen i elva ved utfall på en bedre måte enn i dag. Dette vil gi mindre endring i vanddekt areal ved utilsikta stopp i kraftverket, sammenlignet med dagens situasjon. Miljødirektoratet vurderer dette som en positiv forbedring.

Videre er de uheldige episodene med gassovermetning ikke funnet å ha sammenheng med kraftverksdrift. Miljødirektoratet er derfor enig i at økt produksjon i kraftverket trolig ikke vil gi økt gassovermetningsproblematikk.

Når det gjelder temperatur og islegging mener SWECO at en eventuell aktiv bruk av forblippingsventilen på vinteren kan gi noe redusert islegging rett nedstrøms kraftverket. Samtidig vurderer de at dette ikke vil påvirke laksen i Sautso nevneverdig og hevder at det ikke er påvist noen sammenheng mellom økt islegging og produksjonen av laksunger i Sautso. Det vises her til NINA-rapport 2018 (2021)¹. Miljødirektoratet er ikke enig i denne påstanden og viser til at det er en rekke resultater som peker i retning av at islegging trolig er av betydning for overlevelsen til laksunger i Sautso. I NINA rapporten står det, slik vi leser det, ikke at det *ikke er noen sammenheng* mellom islegging og produksjonen av laksunger i Sautso, men at isleggingen ikke har kunnet *kompensere for* den reduserte ungfiskproduksjonen i Sautso. Dette er en viktig nyanse og betyr ikke at ikke islegging har hatt en betydning. Her er det også viktig å bemerke at kartleggingen av isleggingens utbredelse og varighet har vært mangelfull over flere år slik at man ikke har hatt eksakte mål for hvor god islegging faktisk har vært¹. Miljødirektoratet har ikke hjemmel til å pålegge overvåking av is, men har i vårt siste pålegg for perioden 2022-2026 oppfordret til å slutføre

arbeidet med en ismodell. Basert på dette vurderer vi at det ikke kan utelukkes at en eventuell aktiv bruk av omløpsventilen på vinteren vil kunne gi en viss påvirkning på lakseungene om vinteren.

Konklusjon

Til tross for usikkerhetene knyttet til eventuelle effekter av endrede isforhold, vurderer Miljødirektoratet allikevel at en installasjon av et tredje aggregat i Alta kraftverk ikke vil komme i konflikt med beskyttelsesregimet for nasjonale laksevasdrag. I vurderingen legger vi til grunn at dersom eventuelle uheldige effekter av en aktiv bruk av omløpsventilen på vinteren skulle oppstå, så vil dette kunne endres på gjennom tilpasning i manøvreringen. Dette bør det tas hensyn til i en eventuell konsesjon. Selv om vi registrerer at Statkraft ikke forventer at slike episoder (nedtrapping) vil skje om vinteren, anser vi det allikevel som viktig at isleggingen i Sautso blir dokumentert på en god måte, slik at eventuelle tilpasninger kan iverksettes raskt. Vi vil derfor anbefale at overvåking av isforholdene blir et krav ved en eventuell konsesjon. Vi vil også anbefale at NVE får tilsendt måledata for 2025 for temperatursjiktningen i Virdnejávri. Dette for å få et bedre kunnskapsgrunnlag en ett år (2024) knyttet til eventuelle effekter på vanntemperaturen nedstrøms kraftverket i perioder med økt tapping fra magasinet.

For øvrige forhold vurderer vi at tiltaket ikke vil ha nevneverdige negative påvirkninger på laksen, jf. beskyttelsesregimet.

Andre forhold

Miljødirektoratet har pålagt Statkraft å utarbeide en habitattiltaksplan for Sautso. Statkraft viser i søknaden til at oppmålinger av elvebunnen er gjennomført i forbindelse med utredningene tilknyttet A3 og peker på at dette gjør at man kan sette inn svært målretta habitattiltak på de områdene som gir best effekt ved kritiske vannføringer. Miljødirektoratet ser positivt på dette og vil i samråd med NVE Miljøtilsyn følge opp dette gjennom ev. anbefalinger som vil foreligge når tiltaksplanen er ferdigstilt våren 2026.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Raoul Bierach
seksjonsleder

Jarl Koksvik
seniorrådgiver

Kopi til:

Statsforvalteren i Troms og Finnmark
ALTA LAKSEFISKERI INTERESSENTSKAP
ALTA KOMMUNE
Finnmark fylkeskommune / Finnmarku fylkkagielda

Postboks 700
Steinfossveien 1
Postboks 1403
Postboks 701

9815 VADSØ
9518 ALTA
9506 ALTA
9815 VADSØ

STATKRAFT AS

Postboks 200 Lilleaker 0216 OSLO